EDUSKUNNAN TALOUSVALIOKUNTA
ASIANTUNTIJALAUSUNTO
E 122/2021 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission työohjelma vuodelle 2022

Teija Tiilikainen
Johtaja
Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus

Yleistä

Hallitus on määritellyt linjansa komission työohjelman suhteen verrattain selkeästi. Tavoitteeksi asetetaan sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä unioni. Nykyisen toimintaympäristön katsotaan korostavan arvopohjaisen EU-yhteistyön ja vahvan, toimintakykyisen unionin merkitystä. Suomi edellyttää myös EU:n perusarvojen huomioimista kaikessa EU:n ja jäsenvaltioiden toiminnassa.

Nämä kannat ovat hyvin linjassa sen kanssa, mitä hallitus asettaa tavoitteeksi unionin ulkoisessa toiminnassa. Suomi alleviivaa unionin omien vahvuuksien kehittämistä strategisen autonomian perustana sekä unionin arvojen ja etujen määrätietoisempaa edistämistä sen ulkoisessa toiminnassa. Unionin sisäisten ja ulkoisten politiikkojen johdonmukaisuutta peräänkuulutetaan samoin kuin unionin globaalin roolin ja vaikutusvallan vahvistamista.

Tässä lausunnossa tuon esiin tiettyjä ongelmakohtia komission työohjelman kokonaisuudessa Suomen tavoitteenasettelun kannalta. Tavoitteiden johdonmukainen edistäminen edellyttää Suomen kannan yksityiskohtaista tarkentamista monessa kysymyksessä. Tavoitteisiin liittyy myös jonkin verran keskinäistä epäjohdonmukaisuutta; samoin Suomen kanta määrätyissä suurissa periaatteellisissa kysymyksissä jää täsmentämättä. Komission työohjelma jättää myös toivomisen varaa EU:n ulkoisen toiminnan kehittämisen suhteen. Työohjelman sisäiset arvot ja tavoitteet eivät heijastu riittävän selkeästi sen ulkoista toimintaa koskevissa linjauksissa. Suomi voisi tässä tilanteessa ottaa myös proaktiivisen roolin unionin ulkoisen toiminnan kehittämisen suhteen.

Työohjelman päälinjat ja Suomen kantojen tarkentaminen

Komission työohjelmaan kytkeytyy koko joukko uusia periaatteellisia kysymyksiä, joiden puitteissa tehtävät ratkaisut tulevat heijastumaan koko unionin suuntaviivoihin. Näitä ovat esimerkiksi unionin talouspoliittinen hallintajärjestelmä finanssipoliittisine sääntöineen, unionin strateginen autonomia tai kokonaisvaltainen lähestymistapa unionin kriisinkestokykyyn eli resilienssiin. Kaikkien mainittujen teemojen puitteissa tehtävät ratkaisut tulevat vaikuttamaan Suomen tavoitteenasettelun toteutumiseen. Suomen olisikin syytä arvioida omaa yksityiskohtaista kannanmuodostustaan vuosiohjelmaan kytkeytyviin periaatteellisiin hankkeisiin **tarkastaakseen niiden keskinäisen johdonmukaisuuden**.

Suomi ei tässä yhteydessä linjaa kantaansa komission erilliseen avaukseen koskien unionin talouspoliittisen järjestelmän kokonaisuutta ja siihen liittyvää finanssipoliittista sääntökehikkoa. Työohjelmaa koskevassa kannassa kuitenkin nostetaan unionin pitkän ajan kilpailukyky, kestävä kasvu ja yleinen kriisinkestävyys esiin tärkeinä tavoitteina. Näiden tavoitteiden voi katsoa ennakoivan valmiutta tarkastella unionin finanssipoliittista sääntökehikkoa nykyolosuhteita vasten. Finanssipoliittisen sääntökehikon on oltava selkeä ja toimiva politiikan ohjausväline, joka nojaa uskottaviin kriteereihin. **Olisi perusteltua arvioida sitä ja sen toimivuutta uudelleen sen tavoitteiden saavuttamisen varmistamiseksi, kuten komissio esittää.**

Toinen suuri ja moneen politiikka-alaan liittyvä periaate, jonka suhteen Suomi ei määrittele tarkkaa kantaansa, koskee EU:n strategista autonomiaa. Strategisen autonomian sisältöä olisi syytä täsmentää **määrittelemällä ne keskeiset riippuvuudet**, joista EU:n puitteissa halutaan päästä eroon sekä hahmottelemalla tarvittavat toimenpiteet niihin vastaamiseksi. Suomen olisi syytä **tarkentaa kantaansa** niiden ’vahvuuksien kehittämisen suhteen, joita se katsoo strategisen autonomian edellyttävän unionilta erityisesti, kun samalla toivotaan sekä edistettävän reilua kilpailua maailmantaloudessa että unionin arvojen ja etujen määrätietoisempaa edistämistä’. Miten toimitaan, jos arvot ja edut asettuvat ristiriitaan esimerkiksi kehittyvän maailman maiden kanssa tehtävien kauppasopimusten yhteydessä? Strateginen autonomia liittyy myös unionin ulkoisten ja sisäisten politiikkojen väliseen suhteeseen, joiden keskinäistä johdonmukaisuutta Suomi alleviivaa. Suomen

tavoitteenasettelun näkökulmasta olisi monia syitä tarkentaa kantaa strategisen autonomian keskeiseen sisältöön.

Kolmas suuri teema Suomen painopistealueissa, joka edellyttää kantojen täsmentämistä, koskee unionin kriisinkestokykyä eli resilienssiä, jonka Suomen mukaan tulee kattaa kaikki politiikkasektorit. Monet resilienssiä tukevista toimista törmäävät ensinnä unionin ja jäsenvaltioiden väliseen vallanjakoon siten, että EU-tason toimet ovat lähinnä jäsenvaltioita tukevia tai asettavat raamit niiden toimenpiteille. Kysymys siitä, millä tavalla EU kykenee parhaiten tukemaan jäsenvaltioidensa kriisinkestävyyttä on kuitenkin äärimmäisen ajankohtainen ja relevantti ja ansaitsisi lisää huomioita. Tulisiko EU:n määritellä Naton tavoin eräänlaiset perustasot- ja muodot jäsenmaidensa resilienssille ja näin myös myös omalle politiikalleen sen tueksi?

EU:n demokratian kehittämisessä tulevaisuuskonferenssiin tukeutuminen on **pintapuolinen ja riittämätön ratkaisu.** Samoin hallituksen kanta, jonka mukaan tulisi varmistua, että suomalaisten näkemykset kuuluvat konferenssin lopputuloksissa on erikoinen, jos tarkoitus on lujittaa koko unionin demokraattisia mekanismeja ja vastuunalaisuutta. EU:n demokratian kehittämisellä on suora kytkentä tässä lausunnossa mainittuihin kolmeen suurempaan hankkeeseen, eikä vähinten unionin talouspoliittisen hallintajärjestelmän uudistamiseen. Mitä pidemmälle unionin talous- ja finanssipoliittinen valta kasvaa, sitä keskeisemmäksi muodostuu tarve **unionin tasolla toimivien demokratiamekanismien** ennakkoluulottomaan tarkasteluun.

Unionin ulkoista toimintaa koskevien tavoitteiden täsmentäminen

Komission työohjelma painottuu unionin sisäisten politiikkojen edistämiseen ja ulkoisen toiminnan osuus jää vähemmälle huomiolle. Tämä heijastuu myös Suomen kantaan, jonka tavoitteenasettelu ulkoisen toiminnan suhteen on hyvin yleisellä tasolla. Täsmentämättä jää, millä tavoin unionin strategisempaa otetta ja globaalia vaikutusvaltaa voitaisiin vahvistaa ja ovatko komission työohjelmassa esitetyt välineet siihen riittävät. Minkälaisia mahdollisuuksia unionilla on puolustaa arvojaan olemassaolostaan kamppailevissa kansainvälisissä

instituutioissa tai **minkä alan kansainvälisen sääntelyn vahvistamiseen** unionin Suomen mielestä tulisi satsata tavoitteitaan edistääkseen? Nämä ovat unionin kansainvälistä toimintaympäristöä ajatellen ratkaisevia kysymyksiä, joihin liittyvillä yksityiskohtaisilla ratkaisuilla ja linjauksilla voidaan tukea sekä unionin intressien edistämistä että sen globaalin roolin vahvistamista.